

venske besede. Zdi se celo, da je italijanščina zmožna v večji roki in ob popolnem poznanju obeh govoric izraziti najrahljeje odtenke slovenske besede, kar se gotovo nikdar ne more posrečiti niti v nemščini, a še manj v francoščini. Le italijanska beseda zveni krepko in sočno, z vso prvotno polnostjo, ki jo ima tudi slovenska beseda, a obenem vzbujajoča v bralcu prav posebno občutje neposrednosti, naturnosti in domačnosti. Seveda bi se tako popolno prelitje posrečilo le dovršenemu prevajalcu po dolgotrajnem, napornem delu in le ob res izčrpnem poznavanju vseh izraznih možnosti obeh jezikov. Ob čitanju Urbanijevega prevoda «Visoške kronike» pa imam vtis, da se prevajalcu ob vsej natančnosti ni posrečilo, morda zaradi nezadostnega poznanja slovenščine ali vsled premalo krepke tvornosti njegove italijanščine, izraziti tisto, kar je najznačilnejše za Tavčarjevo besedo v «Visoški kroniki»: možato preprostost, pa čisto rahlo posmehljivo trpkost sloga, ki ga kakor dragocena patina na tanko pokriva rahla zastarelost v gradnji stavkov in asocijaciji izrazov. Urbanijeva italijanščina je za Tavčarjev slog malo preoficijelna, prekorektna in preveč literarna. Njena gladka hladnost in vsakdanjost, nerobotost in neslikovitost ni mogla v polno zajeti starodavne, sveže govorice visoških prebivalcev. Koliko bolje bi slog te Tavčarjeve povesti moglo ponazoriti toskansko narečje, ki ga je uporabljal n. pr. Renato Fucini, ko je v «Le veglie di Neri» mojstrsko narisal v komaj opazno posmehljivi, rahlo skeptični, a tako sočni toskanščini dobrodušno robotost kmetov iz Maremine. Tudi se Urbani prerad in prepogosto da zapeljati splošni usmerjenosti literarne italijanščine, ki hoče, da leži vsa teža stavka, ne kakor v slovenščini na glagolu, marveč na samostalniku. Zato je krepka čuvstvena dinamičnost marsikaterega Tavčarjevega stavka zbledela in splahnila v negibčno, okorelo statičnost italijanske fraze. Tavčar n. pr. zapiše: «čul sem, kako je tulil in hropel», a Urbani prevede: «sentivo i suoi ruggiti e i suoi rantoli»; Tavčar: «pod nobeno streho se ni tako malo molilo in tako obilo preklinjalo, kakor pod našo», — Urbani: «sotto nessun tetto, come sotto il nostro, si sentivano così poche preghiere e, tante bestemmie»; Tavčar: «Tako pri Poljanskih vratih je nekdo tržil z orožjem», — Urbani: «Proprio alle porte di Poljane c'era un armaiolo» itd., itd. Včasih se je Urbani tudi premalo potrudil, da bi z izraznimi sredstvi, ki z njimi razpolaga italijanščina v bogati meri, podal posebnost slovenskih prefiksov pri glagolu («koliko je prejokala» — «quanto pianse» itd.). Koncem koncev pa so to za prevod, dovršen v vsakem oziru, sicer prevažne, a le težko in z velikim naporom dosegljive potankosti, ki se le redko posrečijo. Zadovoljni smo že, da nam ta Urbanijev prevod «Visoške kronike», ki je trd oreh za vsakega prevajalca, ne vsiljuje krilatice: traduttore, traditore. Vrednost prevajalčevega truda in dela pa še zrasede, če pomislimo, kako skromni slovnični in leksikografski pripomočki so na razpolago Italijanu, ki prevaja iz slovenščine; saj ne more imeti pri rokah nobenega poštenega, res izčrpnega slovensko-italijanskega slovarja, kaj šele slovnice. Upoštevajoč to okoliščino je res presenetljivo, da se je Urbaniju posrečil v celoti vendar tako točen in zvest prevod «Visoške kronike».

Za uvod k prevodu je Urbani napisal devet strani dolg življenjepiš in karakteristiko Tavčarjevih del, ki italijanskemu bralcu v zaokroženi obliki in v zadostni meri ponazorita politično in literarno dobo, iz katere je vzrasel Tavčar in njegovo delo. Prevod krasi na prvi strani na lepem papirju izdelana Tavčarjeva slika.

S t. L e b e n.

Slovenci v Aleksandra Brücknerja in Tadeusza Lehra-Spławińskiego «Zarysu dziejów literatur i języków literackich słowiańskich» (Lwów 1929. 206 str.).

Delo, ki je izšlo kot 9. zvezek tehtne in dobre zbirke «Lwowska biblioteka slawistyczna», prinaša Brücknerjevo zgodovino slovanskih literatur (do str. 158.) in Lehra-Spławińskiego zgodovino slovanskih književnih jezikov.

1. Slo v s t v e n a z g o d o v i n a ni obdelana primerjalno; le v prvem delu, pri starejši dobi, je avtor čutil potrebo, združiti pod enim naslovom Balkan in Ruse; v drugem delu pa je posvetil prav vsaki literaturi samostojno poglavje: ruski, maloruski, beloruski, poljski, češki itd. Zato ne delam Zarysu sile, če ocenim tu samo pregled slovenske literature, ki je obdelana na straneh 23. in 138.—141. Gotovo ni brez mikavnosti dognati, koliko ve danes o slovenski literaturi eden najznamenitejših poljskih slavistov in koliko pozna naših, v zadnjem času tako lepo naraslih doneskov iz te stroke.

Od celotnih pregledov slovanskih literatur navaja pisec Machala in Pypina; navedbo popularnih, kakor je n. pr. Karáskov, opušča. Vendar ni njegov oris slovenskega slovstva nič boljši mimo onega v Karáskovih dveh zvezčičih (Göschén). Kakor je tega kritika odklonila (LZ 1906, 760), tako je treba sedaj zavriniti tudi Brücknerja, Karásek je pisal publicistično in v dobi, ko se je naša slovstvena zgodovina šele začela razvijati; pomagati si je moral z Glaserjem. Danes po toliko letih pa bi moral znanstvenik, kakršen je Brückner, poznati več kot samo Grafenauerjevo šolsko knjigo; (večje Grafenauerjeve Zgodovine ne pozna, ker citira od te 5 (!) zvezke).

Brückner torej ni mogel črpati iz polnega. Zato je njegov oris slab, bled in poln napak. Celu pri brižinskih spomenikih, ki jih pozna vsak inozemski slavist, zavaja s svojo površnostjo k napačni asociaciji, češ, da segajo ti spomeniki v 8. (!) stoletje. — Pri protestantizmu govori skoro samo o jeziku; zato bi brez škode vse to lahko odpadlo, ker je ta stran problema pri Lehr-Spławińskem bolj obdelana. Letnica prvega slovenskega tiska 1553 spominja na Valvasorja in na nekatere nekritične pisce; Lehr-Spławiński ima pravilno 1551. Na nespreten način je pritegnil Brückner semkaj tudi hrvatske protestante; docela neumljivo pa je, kako more v isti sapi govoriti o zaslugah slovenskih reformatorjev ter o vplivu ruščine na hrvatske cerkvene knjige 17. stoletja in kako more spravljati oboje v zvezo s Križanićem. Kulturnega pomena reformacije pa ni upošteval, ker se v članku ne odraža jasna orientacija, kako naj se take dobe v literarni zgodovini obravnavajo. — O katoliški dobi bi se dalo še kaj več povedati kot to, da ni izšla od 1618. do 1672. nobena knjiga (dvakrat povedano, enkrat s tiskovno napako 1628). Če bi poznal naš časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino (prim. Kidrič, III. 1. str. 73.), pa bi namesto 1618 napisal morda 1615.

Tudi iz slikanja novejšje literature odmeva ista površnost in netočnost: tako n. pr. omenja, da je Vodnik pisal le ode in elegije, da je slavil Napoleona z odami, da je na Prešerna (Brückner piše Preszern najbrže po Karásku; o pravilni pisavi Preszeren bi ga utegnil poučiti Lehr-Spławiński na str. 180.) vplivala le nemška in češka literatura. V ekskurzu neopravičeno posplošuje vpliv češke literature na Slovence in Hrvate. Ker ljubi take publicistične ekskurze, se je pri Prešernu, namesto da bi ga dostojno ocenil in se vsaj dotaknil formalnih problemov, še enkrat publicistično razmahnil: Slovenci so brez tradicij, zato je Prešeren segel po Valvasorju; pozneje pa so se zatekali k baltiškimi Slovanom. — Leta 1850. se je začela buditi živahnejša literatura po hrvatskem (!) vzoru. Martin Krpan je bil doma «z Wacha» (!), Jurčič se je «trudil» s povestjo in dramo, ki se jima je neprimerno (!) slabše godilo kakor liriki (Gregorčičevi); sestavil je dramo «Tuganer» (!) in pisal realistične povesti kakor Stritar (!). — Za navajanje važnejših del Brückner nima pravega merila: pri Stritarju navaja skoro vse, pri Cankarju nič, dve deli pri Finž-

garju, ki je «v romanu sledil (Cankarju)». Slabo se gódi Župančiču, ker ve o njem samo, da se je najprej vdal dekadenci, nato pa se «vrnil k idealom lastne mladosti in napisal najlepše stihe za mladino in deco.» O Župančiču pa bi se Brückner utegnil poučiti celo iz poljskih virov.

Brücknerju ni ostala neznana samo domača strokovna literatura, tudi zanesljivih informativnih pregledov (Narodna Enciklopedija), zlasti nemških ali čeških (Oesterreichische Rundschau 1905, III; Ottův Slovník naučný), ki bi jih bil bolje razumel, si ni ogledal. Če bi bil čital še kako drugo formulacijo, tudi ne bi bil izpustil n. pr. Tavčarja zato, ker v šolski knjigi ni poudarjen s krepkim tiskom.

Zanimiv in za Brücknerja značilen je zaključni odstavek, nekaka splošna ocena slovenske literature. Označuje jo: 1. prevladovanje lirike; 2. prevladovanje pisateljev-duhovnikov; 3. da objavljajo svoje spise že četrtošolci; 4. da v njej ne odloča talent, marveč nizki nivo in majhne zahteve; 5. da se počasi razvija kljub obilnemu številu pisateljev.

Delo je torej pogrešeno in krivično. Krivičen je tudi obseg, kajti ruski in poljski literaturi je posvečenih 50 odstotkov knjige (ne dvomim, da sta dobro orisani), slovenski pa samo 2 ½ odstotka. Glede na to, kar je zgoraj povedano, pa gotovo ne gre za namen, ampak za popolno neznanje. Tako predrzno, površno in nekritično ne bi pisal o poljski literaturi noben ljubljanski slavist.

2. Zgodovina slovenskega književnega jezika razodeva mnogo točnejšega pisca, čeprav tudi ni zadovoljiva.

Prvi odstavek, ki obravnava dobo do 16. stoletja, je za zgodovino književnega jezika odveč, ker se je književni jezik stvaril šele v tem stoletju in ker je že Brückner, čeprav netočno, omenil brižinske spomenike. Na splošno je dober odstavek, ki obravnava 16. stoletje, omeniti pa bi bilo treba še Krelja; saj mu gre večja zasluga kot Bohoriču. Pisec je nato takoj prešel na Kopitarja, namesto da bi omenil pisce iz 17. in 18. stoletja, zlasti Japlja. Napačno pripisuje Danjku iste zasluge kot Vodniku, Ravnikarju ali Metelku. — Ilirski pokret ni samo pustil hrvatskih vplivov v našem jeziku, važneje je, da je indirektno pomagal pri tvorbi književnega jezika za vse Slovence, tudi za koroške in štajerske. Vpliv stare cerkvene slovanščine in drugih slovanskih jezikov ni jasno označen. Nekaj besed bi zaslužili še pisatelji zadnjega pol stoletja, ki so nam ustalili književni jezik, in slovničarji, ki so ga kodificirali.

Glavno, kar je bilo treba pokazati (da je današnji književni jezik produkt najrazličnejših sestavin in da se takšen v narodu nikoli in nikjer ni govoril), se torej avtorju ni posrečilo v polni meri. Saj si sam le s tisto literaturo, ki jo navaja (Grafenauer, Kratka zgodovina, in Murko, Die Bedeutung der Reformation...), ni mogel priti na jasno. Bolje bi se poučil iz Ottovega Slovnika naučnega (Murko) in Narodne enciklopedije (Ramovš).

Oboje priča, kako potrebno je, da dobimo čimprej reprezentativno zgodovino svojega slovstva in jezika.

M i r k o R u p e l.

K R O N I K A

Mariborska drama. Zimska sezona: C a n k a r: Pohujšanje; M. P a g n o l: Velika abeceda (Monsieur Topaze); M. M a e t e r l i n e k: Stilmondski župan; K l a b u n d: Krog skredo; G. Z a p o l s k a: Morala gospe Dulske; R. D o b o v i š e k: Radikalna kura (krstna predstava). Režija J. Kovič, pri predzadnji V. Skrbinšek. —